

Натисніть тут, щоб

**КУПИТИ КНИГУ НА САЙТІ**

або

**заможляйте по телефону:**

(0352) 28-74-89, 51-11-41

(067) 350-18-70

(066) 727-17-62

# **СВІТОВА ЛІТЕРАТУРА**

Посібник-хрестоматія

**11 клас**



ТЕРНОПІЛЬ  
НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН

УДК 82(082)(075.3)  
ББК 83.3(0)я721  
С24

*Рецензенти:*

**Грибчук І. С.** — кандидат філологічних наук, доцент

**Николин М. М.** — кандидат педагогічних наук, вчитель-методист

С24 **Світова література : 11 клас. Посібник-хрестоматія/**  
Автор-упорядник Щавурський Б. Б. —  
Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2013. — 400 с.  
ISBN 978-966-10-1951-4

Даний посібник-хрестоматію укладено відповідно до чинної програми “Світова література”.

У посібнику подано кращі україномовні переклади всіх пропонуваніх Програмою творів світових авторів, основні відомості про їх життєвий і творчий шлях, а також необхідні відомості з теорії літератури.

Кращому осмисленню учнями прочитаних творів сприятиме система різнорівневих завдань та запитань і багатий ілюстративний матеріал.

Для учнів 11-их класів та вчителів світової літератури.

УДК 82(082)(075.3)

ББК 83.3(0)я721

*Охороняється законом про авторське право.  
Жодна частина цього видання не може бути відтворена  
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

ISBN 978-966-10-1951-4

© Навчальна книга – Богдан, 2013

Умовні позначення:



— відтворюємо



— аналізуємо



— творимо



ІЗ ЛІТЕРАТУРИ  
ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ  
XX СТОЛІТТЯ

**Франц Кафка**  
“Перевтілення”

**Джеймс Джойс**  
“Джакомо Джойс”

**Михайло Булгаков**  
“Майстер і Маргарита”

**Райнер Марія Рільке**  
“Орфей, Евридіка, Гермес”  
“Ось дерево звелось...”

**Гійом Аполлінер**  
“Лорелея”  
“Міст Мірабо”  
“Зарізана голубка й водограй”

**Олександр Блок**  
“Незнайома”  
“Весно, весно, без меж і без краю...”  
“Скіфи”

**Анна Ахматова**  
“Довкола жовтий вечір ліг”  
“Дав мені юнь ти сутужною”  
“Реквієм”



---

## XX СТОЛІТТЯ ЯК ЛІТЕРАТУРНА ЕПОХА

“Художня революція”, вперше і найпослідовніше здійснена у французькому образотворчому мистецтві, датується досить точно. Жовтень 1907 року — ретроспективна виставка Поля Сезанна, що приголомшила не одного лише Райнера Марію Рільке; майже у той самий час намальовані “Авіньйонські дівчата” Пабло Пікассо. У 1912 році відбуваються, супроводжуючись скандалом, перші виставки кубістів і з’являються маніфести футуризму: спочатку італійські, потім — російські.

1912 роком датується і найперша декларація експресіонізму, вона належить берлінському критикові Герварту Вальдену. Ще через рік Марсель Пруст власним коштом видає роман “На Сваннову сторону”, що не мав успіху у публіки. Франц Кафка пише “Америку”, а приблизно з 1915 року розпочинає роботу над “Процесом”. “Портрет художника в юності” з’являється у 1916 році; звичайно, це ще не той Джеймс Джойс, який стане однією з центральних постатей у літературі XX століття, проте риси “Улісса” можна розпізнати й у першому джойсівському романі.

До 1915 року відноситься дебют Кафки, а в 1917 р. була опублікована “Пісня кохання Дж. Альфреда Пруфрока” Т. С. Еліота, що шокувала майже усіх. У музиці, на драматичній сцені, в балеті, навіть у кінематографі, який лише формувався як мистецтво, відбуваються події такі ж захопливі. Якщо не вибух, то, в усякому разі, дуже значне зрушення справді відбувалося протягом згаданого десятиліття. Не усвідомивши цього, неможливо визначити риси XX століття як літературної епохи.

Якщо говорити про провідну тенденцію, якою позначена новизна художньої системи XX століття, то історичної переміни зазнають такі категорії, як психо-

---



Виставка в Кельні  
1912 р.  
*Архівна фотографія*

логізм і персонаж. Певний психологічний стан і лінія руху героїв, що веде в глибину духовного життя, — все це здебільшого руйнується і в прозі, і в драмі, замінюючись зовсім іншими формами психологічної характеристики. Персонаж дедалі більше втрачає значення цілісної і завершеної індивідуальності, стаючи радше якоюсь поетичною матерією, здатною до найнесподіваніших перетворень.

Прикметним для літератури XX століття був і могутній вплив фрейдизму та екзистенціалізму. Фрейдизм дав поштовх новій перспективі розгляду людини, обґрунтувавши теорію і практику психоаналізу. Вплив екзистенціалізму, що поширився після Другої світової війни, можна пояснити і тим, що серед найвидатніших представників цієї філософії двоє — Камю і Сартр — були великими письменниками, і тим, що екзистенціалізм по-своєму відповідав потребам мистецтва в осягненні характерного для епохи, у пізнанні людини як істоти метафізичної, а не тільки соціальної.

Третю, найважливішу особливість XX століття як епохи в літературі можна назвати рухом від аналізу до синтезу. Це зовсім не той синтез, який був здійснений найближчими попередниками покоління Аполлінера — символістами. Їхній ліричний синтез позбавлений аналітичності за самою своєю суттю, за визначальним для символізму інтуїтивним осягненням інших світів.



## Олександр БЛОК

1880–1921

*Видатний російський поет-символіст, творчість якого завершила “класичний” період російської літератури.*

*Художня еволюція Блока — це шлях від містично-молитовної лірики 90-х років до революційної романтики поеми “Дванадцять”. Ліричний образ Росії, пристрасна розповідь про світлу і трагічну любов, величні ритми поетичних циклів, “заплакана краса” сіл — усе це з геніальною широтою і проникливістю відбилося у творчості поета.*

### **Основні твори:**

*поетичні збірки “Вірші про Прекрасну Даму” (1904); цикл “Ямби” (1907), “На полі Куликовім” (1909), “Батьківщина” (1907–1916); поеми “Відплата” (з 1910 р.), “Дванадцять” (1918), вірш “Скіфи” (1918).*

*“Нещодавно я подумав, що вірші писати мені не потрібно, тому що я вже аж занадто вмію це робити. Потрібно ще змінитися, щоб знову здобути можливість долати матеріал...”.*

**О. Блок**





Олександр Блок народився 16 листопада 1880 року в Петербурзі у високоосвіченій дворянській сім'ї. Батько поета був професором права Варшавського університету, мати — перекладачем. Дитинство Блока після розлучення батьків минуло у домі його діда по матері — знаменитого вченого-ботаніка, ректора Петербурзького університету Бекетова. Після закінчення гімназії Блок навчався спочатку на юридичному, а потім на історико-філологічному факультетах Петербурзького університету, а завершив студії у 1906 році.

“Творити я почав заледве чи не з п'яти років” — писав Блок в автобіографії (1915). Перші вірші Блока (цикл “Ante lucem”, 1898–1900), позначені впливом В. Жуковського, А. Фета, Я. Полонського, є своєрідним ліричним щоденником юнака.

У 1904 р. побачила світ перша книжка Блока — “Вірші про Прекрасну Даму”. Його лірика тієї пори забарвлена молитовно-містичними тонами: реальному світу у ній протиставлений примарний “потойбічний” світ, який можна досягнути лише за допомогою таємних знаків і кодів. Річ у тім, що на початку свого творчого шляху

Сім'я О. Блока. 1894



(Ф. Кафка, Дж. Джойс та ін.). Автор як реальна постать та образ автора — поняття співвідносні, але не тотожні.

- **Парадокс** (грец. *paradoxon* — несподіваний, дивовижний; той, що суперечить здоровому глуздові) — у художній літературі вживається як художній засіб, відіграючи смислову функцію. Віртуозністю парадоксального мислення відзначаються герої творів О. Уайльда, А. Франса, Дж. Б. Шоу та ін.

- **Пастіш** (від італ. *pasbiccio* — опера, складена з уривків інших опер, суміш, попури, стилізація). Він є специфічним варіантом пародії, яка у постмодернізмі змінює свої функції. Від пародії пастіш відрізняється тим, що тепер нема що пародіювати, немає серйозного об'єкта, який можна піддати висміюванню. О. М. Фройденберг писала, що пародіюватися може тільки те, що “живе і святе”. За доби постмодернізму ніщо не “живе”, а тим більше не “святе”. Пастіш також трактують як саме пародіювання.

- **Постмодернізм** (лат. *post* — префікс, що означає наступність; франц. *moderne* — сучасний, найновіший) — загальна назва новітніх тенденцій у мистецтві, що виникли після модернізму та авангардизму. Тяжіючи до стилізації, цитування, переінакшення, ремінісценції, постмодерністи постійно “перетрушують багаж” культури. Читання їхніх творів вимагає глибокої ерудиції.

- **“Потік свідомості”** — засіб зображення психіки людини безпосередньо “зсередини”, як складного та плинного процесу. Термін належить американському філософу і психологу В. Джеймсу, який уперше використав його наприкінці XIX ст. З часом “потік свідомості” із художнього прийому перетворився на загальний метод зображення дійсності, що претендує на певну універсальність. Література “потіку свідомості” виникла у 10-30-і роки XX ст. у творчості Дж. Джойса, М. Пруста, В. Вульф та ін. Для розкриття внутрішнього світу людини письменники “потіку свідомості” використовують численні спогади, внутрішні монологи, різноманітні асоціації, ліричні відступи тощо.

- **Проза лірична** — синтетичний жанр (поєднання епосу і лірики), у якому домінує пафосно-стильова

---

ознака (емоційність, сердечність, “душевність”) естетичного сприйняття дійсності. У ліричній прозі об’єктивне змалювання довколишнього світу і людей, характери яких розкриваються в розвитку сюжету твору, позначене безпосереднім відображенням внутрішнього стану думок, почуттів і переживань.

● **Простір художній** — у художньому творі це багатовимірною категорія, яка не збігається з місцем розгортання подій чи перебування персонажів: локальний інтер’єр, пейзаж розмикається у широкий світ засобами ретроспекції (згадки, спогади, сни, марення).

● **Психологізм імпресіоністичний** — поглиблене зображення психічних, душевних переживань людини у літературі імпресіонізму. Зображуючи безпосередні, суб’єктивні враження, що виникали в результаті сприймання навколишнього світу, імпресіоністи за допомогою художнього слова надавали їм шляхетності, витонченості.

● **Ремінісценція** (лат. *reminiscentia* — згадка) літературна — відчутний у літературному творі відгомін іншого літературного твору. Проявляється у подібності композиції, стилістики, фразеології. Ремінісценції можуть бути явними (пряме цитування) або опосередкованими, підтекстовими.

● **Роман-міф, оповідання-міф** — жанровий різновид роману, оповідання, у яких художньо зреалізувався і переосмислився автором той чи інший міф, або ж система міфів. У цьому випадку міфологічний мотив, служачи способом втілення нової проблематики, здебільшого втрачає архаїчний елемент і здобуває нове, символічне вираження.

● **Час художній** — у художньому творі це багатовимірною категорія, у якій розрізняють фабульно-сюжетний час і оповідально-розповідальний час. У такий спосіб виявляють розбіжність між тим, коли згадані описані події відбулись, і коли про них повідомив оповідач як свідок і учасник цих подій. Художній час твору залежить від його наповненості важливими подіями та їх просторовою осяжністю.

---

## ЗМІСТ

## Із літератури першої половини ХХ століття

<i>ХХ століття як літературна епоха</i> . . . . .	5
Франц Кафка . . . . .	9
Перевтілення . . . . .	13
Джеймс Джойс . . . . .	47
Джакомо Джойс . . . . .	52
Михайло Булгаков . . . . .	63
Майстер і Маргарита . . . . .	67
<i>Авангардистські й модерністські тенденції в поезії ХХ ст.</i> . . . . .	153
Райнер Марія Рільке . . . . .	156
Орфей, Еврідіка, Гермес . . . . .	160
“Ось дерево звелось...” . . . . .	163
Гійом Аполлінер . . . . .	164
Лорелея . . . . .	168
Міст Мірабо . . . . .	169
Зарізана голубка й водограй . . . . .	170
<i>“Срібна доба” російської поезії</i> . . . . .	173
Олександр Блок . . . . .	177
Незнайома . . . . .	181
“Весно, весно, без меж і без краю” . . . . .	183
Скіфи . . . . .	184
Анна Ахматова . . . . .	187
Жовтіє світло з темноти . . . . .	191
Був ти нещедрим у ніжності . . . . .	191
Requiem . . . . .	192

## Із літератури другої половини ХХ століття

<i>Література другої половини ХХ століття</i> . . . . .	201
Бертольд Брехт . . . . .	208
Життя Галілея . . . . .	212
Альбер Камю . . . . .	240
Чума . . . . .	244
Ернест Міллер Хемінгуей . . . . .	301
Старий і море . . . . .	304

---

Габріель Гарсія Маркес . . . . .	348
Стариган з крилами . . . . .	351

**Із літератури кінця XX – початку XXI століття**

Милорад Павич . . . . .	361
Дамаскин . . . . .	367
<i>Словник літературознавчих понять</i> . . . . .	393

---



“КНИГА ПОШТОЮ” А/С 529  
м. Тернопіль, 46008  
т. (0352) 287489, 511141  
(067) 3501870, (066) 7271762  
mail@bohdan-books.com

*Навчальне видання*

Автор-упорядник  
**Щавурський Борис Богданович**

**Світова література**  
**11 клас**

Посібник-хрестоматія

Головний редактор *Богдан Будний*  
Редактор *Ганна Осадко*  
Художник *Володимир Басалига*  
Верстка *Ірини Демків*

На обкладинці:  
картина “Мона Ліза” в стилі Енді Воргола

Підписано до друку 28.10.2012. Формат 70×100/16. Папір офсетний.  
Гарнітура Таймс. Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 32,5. Умовн. фарб. відб. 32,5.

Видавництво “Навчальна книга – Богдан”  
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців  
ДК №370 від 21.03.2001 р.

Навчальна книга – Богдан, просп. С. Бандери, 34а, м. Тернопіль, 46002  
Навчальна книга – Богдан, а/с 529, м. Тернопіль, 46008  
тел./факс (0352) 52-19-66; 52-06-07; 52-05-48  
office@bohdan-books.com; www.bohdan-books.com

ISBN 9789661019514



9 | 789661 | 019514